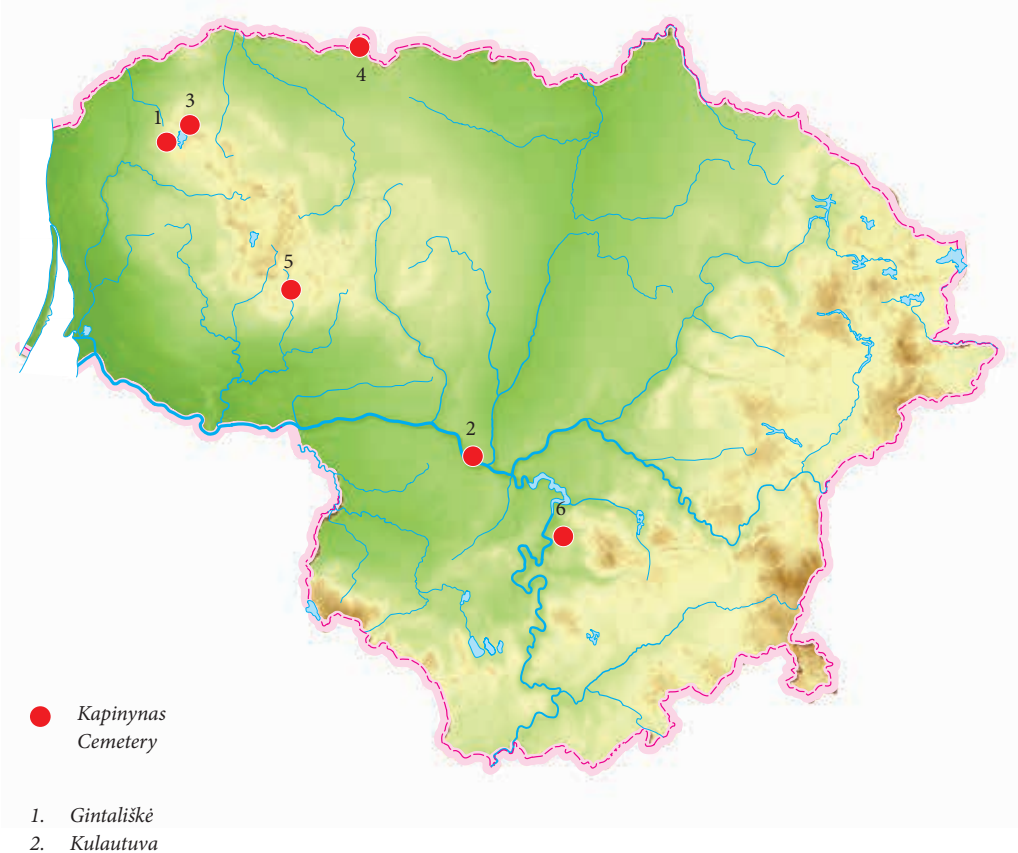
IV. Geležies amžiaus kapinynai
Iron Age Cemeteries

1. *Gintališkė*
2. *Kulautuva*
3. *Pūčkoriai*
4. *Vegeriai*
5. *Vėluikiai*
6. *Vilūnai*

Virgilijus Bračiulis,
Medeina Gailiūtė

Gintališkės kapinynas II

2020 m. rudenį atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai saugomoje Gintališkės šv. evangelisto Mato bažnyčios ir dvaro pastatų komplekso klebonijos (UK 442) bei Gintališkės šv. evangelisto Mato bažnyčios ir dvaro pastatų komplekso (UK 36699) teritorijoje ir už jos ribų (Plungės r., Platelių sen.). Šių tyrimų metu ištirta viena 10x1 m dydžio perkasa (10 m^2), 22 šurfai (31 m^2) bei žvalgyta apie 62 m^2 dydžio plotą apimanti trasa (1 pav.). Šv. evangelisto Mato medinė bažnyčia Gintališkėje pastatyta 1778 m., 1845 ir 1896 m. rekonstruota. Greta bažnyčios, į PV nuo jos 1805 m. pastatyta medinė varpinė bei apie XIX a. vidurį – bažnyčios šventorių juosianti akmeninė tvora. Gintališkės dvaro parkas pradėtas kurti apie XVIII a.

Kiek daugiau nei už 1 km į PV nuo Gintališkės miestelio yra I tūkst. pabaiga – II tūkst. pradžia datuojamas Gintališkės piliakalnis, vadinamas Pile (UK 5478), bei XI–XIV a. laikotarpio Gintališkės kapinynas I (UK 5479), tyrinėtas 1940 (P. Baleniūnas), 1968–1969 ir 1971 m. (V. Valatka).

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – kapas 1; 2 – kapai 2–4; 3 – atsitiktiniai radiniai; 4 – danties fragmentas; 5, 6 – žvalgomieji tyrimai; 7 – žvalgymų trasa, kasta atviru būdu; 8 – rekomenduojama preliminari saugoma teritorija; 9 – Gintališkės šv. evangelisto Mato bažnyčios ir dvaro pastatų komplekso klebonijos (UK 442) teritorijos riba; 10 – Gintališkės šv. evangelisto Mato bažnyčios ir dvaro pastatų komplekso (UK 36699) teritorijos riba. M. Gailiūtės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – burial 1; 2 – burials 2–4; 3 – chance finds; 4 – a tooth fragment; 5, 6 – field evaluations; 7 – the trial utility trench (open); 8 – area preliminarily recommended to be protected; 9 – boundaries of the grounds of the Gintališkė Church of St Matthew the Evangelist and the rectory of the manor building complex (UK 442); 10 – boundaries of the grounds of the Gintališkė Church of St Matthew the Evangelist and the manor building complex (UK 36699).

2 pav. Perkasoje 1 rasti IX–XIII a. žalvariniai radiniai: 1 – skirstiklis; 2 – apyrankė; 3 –sagties dalys. J. Mažeikaitės nuotr.

Fig. 2. 9th–13th-century bronze finds discovered in trench 1: 1 – a strap distributor; 2 –a bracelet; 3 – pieces of a buckle.

3 pav. Perkasoje 1 ir šurfe 21A 1,1–1,2 m gylyje rasti kapai 2–4. M. Gailiūtės nuotr.

Fig. 3. Burials 2–4 found at a depth of 1.1–1.2 m in trench 1 and test pit 21A.

2020 m. vykdytų tyrimų metu šurfe 5 šalia Platelių g. 9 pastato aptikta stambių lauko akmenų struktūra, sietina su minėto pastato pamatais. Vertingiausia informacija gauta tiriant perkasą 1, šurfą 21A bei žvalgymų metu.

Perkasoje 1 perkastuose sluoksniuose rasta žalvarinių dirbinių: IX–XIII a. žalvarinis apskritas skirstiklis su 3 stipinais, žalvarinės sagtelės dalis, apyrankė smailėjančiais galais bei dirbinys, primenantis vaikiškos apyrankės lankelio dalį (2 pav.). Spėjama, kad minėti radiniai galėjo priklausyti anksčiau suardytam kapui.

Perkasos 1 PV dalyje, šurfe 21A ir šurfo išpjovoje 1,05–1,2 m gylyje fiksuoti 3 vienas greta kito (10–20 cm atstumu) R–V kryptimis orientuoti lentinių karstų likučiai (visų karstų galvūgaliai orientuoti į V) (3 pav.). Didžiausias, vidurinysis karstas buvo apie 1,6–1,7x0,55 m dydžio (kapas 2), į Š nuo jo fiksuotas apie 90x40 cm dydžio karstelis (kapas 3). Preparuojant šiuos kapus aptikta kaltinių korodavusių vinučių liekanų. Kaulų, jų fragmentų ar kitų radinių neaptikta. Trečiojo karsto paviršius (kapas 4) fiksuotas ties šurfo 21A išpjovos sienele, į P nuo kapo 2. Šis kapas nepateko į planuojamo tiesti elektros kabelio trasą, todėl netirtas. Remiantis atidengto kapo paviršiaus fragmentu, karsto ilgis gali siekti apie 100 cm, plotis – iki 20 cm. Preparuojant kapo paviršių, surasta smulkių kaltinių vinučių fragmentų, kaulų, jų fragmentų, kitų radinių neaptikta.

Žvalgymų metu už saugomos teritorijos PV dalies atviru būdu kastos trasos vietoje

rudame itin kietame molyje atidengtas ir apie 75 cm gylyje fiksuotas iki 1 cm storio medinės lentos krašto fragmentas, virš kurio buvo trapių žalvarinio dirbinio fragmentėlių. Preparuojant minimą vietą (kapas 1) nustatyta, kad tai griautinis (?) palaidojimas lentiniame karste, orientuotame ŠR–PV kryptimi. Virš medinės karsto lentos fragmento fiksuota žalvarinė vytinė 3 įvijų antkaklė, apgalvio (?) įvijos ir jų fragmentai bei dviejų dantų liekanos (sutrupėjęs priekinio danties emalis bei krūminio danties viršus (4 pav.). Kasant gruntą dalis šio kapo buvo suardyta, pažeidžiant kapo dalį ties dubens ir kojų sritimis. Kapo 1 aplinkoje dar rasta archeologinių radinių: pasaginė segė aguoniniais galais, segės pasaginė dalis, žalvarinės apyrankės dalis, žalvarinio žiedo fragmentas. Radioaktyviosios anglies tyrimu karsto medienos liekanos kape 1 datuotos 1035–1179 m. (923±27) (FTMC–HQ54–2).

Iš vietinio Gintališkės kaimo gyventojo gauti 3 plačiaašmeniai pentiniai kirviai ir informacija apie jų radimo vietas. Naujai aptikto IX–XIV a. kapinyno II vietai Gintališkės šv. evangelisto Mato bažnyčios šventoriaus vietoje ir jo PV aplinkoje rekomenduota suteikti apsaugą bei išplėsti saugomos teritorijos ribas PV kryptimi.

4 pav. Antkaklė ir apgalvio (?) fragmentai kape 1 in situ *75–80 cm gylyje. M. Gailiūtės nuotr.*

Fig. 4. The neck-ring and chaplet (?) fragments in burial 1 in situ *at a depth of 75–80 cm.*

Gintališkė Cemetery II

In 2020, one 10 m^2 trench and 22 test pits (31 m^2) were excavated and a roughly 62 m^2 utility trench was surveyed (Fig. 1) in the town of Gintališkė (Plungė District, West Lithuania). Cemetery II, which was unknown, was discovered in trench 1, test pit 21A, and during the survey. The disturbed layers in trench 1 revealed several bronze artefacts from a disturbed burial: a round strap distributor, parts of a buckle, a bracelet with tapered terminals, and artefacts reminiscent of part of a child's bracelet shank. The finds date to the 9th–13th centuries (Fig. 2).

Three remnants of a coffin plank oriented close to E–W with the head to the W were recorded at a depth of about 1.05–1.2 m in the SW part of trench 1 and in test pit 21A (Fig. 3). The coffins were 1.6–1.7 x 0,55 m (burial 2) and 90 x 40 cm (burial 3). The remains of hand-forged, corroded nails were discovered in the burials and atop them. Burial 1 was discovered during the survey. The burial was an inhumation (?) in a disturbed plank coffin oriented NE–SW. A bronze 3-strand twisted wire neck-ring, chaplet (?) coils and fragments of them, and the remains of two teeth (Fig. 4) were recorded above a fragment of a coffin plank. Burial 1 dates to the second half of the 12th century. Bronze archaeological finds: a penannular brooch with poppy head terminals and part of another, part of a bracelet, and a ring fragment, as well as a whetstone were discovered in the vicinity of burial 1 and in the spoil.